

Prof. Pavel Ambros SJ, Th.D., CMTF UP v Olomouci

posudek oponenta disertační práce v oboru teologie

Disertační práce *Pastorace mládeže v českých a moravských diecézích. Pastorálně teologická analýza práce diecézních center života mládeže*. TF JU v Českých Budějovicích, České Budějovice 2022; 201 stran; Bibliografie, s. 182–196; Seznam zkratk, s. 197–198.

Autorka: Mgr. Bc. Anna Dudová

Obor: Teologie

Téma a cíl disertační práce

Autorka ve své disertační práci analyzuje, kriticky vyhodnocuje a formuluje stručný, ucelený a modelově pojímaný náčrt vize pastorace mladých a žádoucí proměny Diecézních center života mládeže (DCŽM). Téma práce je striktně vymezeno záměrem práce postihnout rozporuplnost (protiklady) v náhledech na DCŽM, jak se samy vidí, a čím jsou pro mládež samotnou. Tématem je podkrytí vztahu zdání a reality ve čtyřech rovinách: a) deklarované představy DCŽM o svém poslání, významy a zdůvodnění vlastní existence v rámci pastorační péče katolické církve v ČR; b) projekce těchto představ do interpretací vlastního pastoračního plánování a programování DCŽM; c) pastorační realita DCŽM (potažmo zkušenost s nimi) vycházející ze sociologického výzkumu; d) „objektivní“ hodnocení dílčího (DCŽM) založenou na teorii (pastorální teologie mládeže). Počáteční intuici a osobní zkušenost chce autorka přetavit do teologicky podložené kritiky s obecně platnými závěry.

Výsledky disertační práce

Předložená práce přináší podrobnou analýzu primárních pramenů vázaných na DCŽM a sociologicky postihnutelnou realitu systematickým deskriptivním výzkumem s viditelnou snahou přinést uspořádaný informativní přehled, možno také říci plastické vyličení pastorační činnosti DCŽM. Autorce jde o skutečnost jejich strukturální a ideové interakce. Zřetelně dokumentuje rozpory mezi tím, jak se DCŽM mají a chtějí jevit a mezi tím, čím jsou vzhledem k nárokům, jež vystávají z jejího výzkumu. Ptá se, čím je dnes praxe církve vůči realitě mládeže a zda a co má pastorace mládeže zprostředkovávat. Podrobuje kritickému čtení pastorační principy a imperativy pastorace mladých, jak je do pastorace vnáší DCŽM. Sama předkládá deklarativní návrh žádoucí korekce. Dodejme: v náznacích principiálně i programově.

Struktura práce a meritorní hodnocení

Práce je strukturována do pěti kapitol. První kapitola (*Pastorace mládeže a její reflexe*, s. 14–49) deduktivním způsobem skicuje postavení pastorace mládeže uvnitř pastorální teologie. Celé uvedení do problematiky, totiž *pojem pastorace a jeho vývoj* je schematizovaným náčrtem zohledňující především německou a částečně italskou literaturu, přebírajíc definici Tonelliho (s. 20). Pro vymezení pojmu *pastorace mládeže* tento úhel pohledu doplňuje o krátkou reflexi latinsko-americké teologie (s. 21–22). Různá pojetí jsou představena reprodukováním dokumentů místních církví (s. 26–33) a pokusem o jejich kategorizaci (s. 33–49).

Druhá kapitola (*Teologická kritéria pastorační mládeže*, s. 50–82) tyto různé kategorie pastorační mládeže analyzuje, přičemž předjímá možnost „nepochopení nebo dokonce odpor“ (s. 50). Oponentovi zůstává po přečtení této kapitoly nejasné, co tím autorka myslí, když zde nenachází žádné významnější polemicky zabarvené střety. Autorka přistupuje k problematice věcně, co do kvantity rozšiřuje toto východisko o další přístupy založené na exhortaci *Christus vivit* (s. 66–72) a impulzy vycházející ze Synody o mládeži (s. 72–82). Dané dokumenty reprodukuje, teologická východiska a metodiku pro jednotlivé přístupy, jak předběžně avizuje (s. 50), převypráví v části 2.2.1 a 2.2.. Další analýza (část 2.2.3; 2.3 a 2.3.2) zcela chybí a nahrazuje ji prostým zaznamenáváním obsahu bez hlubších vlastních závěrů a formulací svých vlastních otázek nad jednotlivými přístupy a vytvářením pracovních hypotéz. Jsou prostou informací bez vyhodnocení. Důvodem je absence hermeneutického výkladu textů, například pochopení kontextu, analýza pojmů a struktury dokumentu. Rozbor textu je něco jiného než věrné převyprávění, připomínající pouhý „mechanický“ výtah na úrovni první rešerše. Na místě je otázka šíře a hloubky obeznámenosti s odbornou diskuzí teologickou i neteologickou.

Třetí kapitola (*Koncepce pastorační mládeže ČBK*, s. 83–130) je poctivou, dobře vyargumentovanou kritickou pozicí, která místy „esejisticky“, ale s bystrým postřehem „obnažuje“ hlavní téma disertace, totiž rozpor mezi zdáním a realitou pastoračního fenoménu *pastorační mládeže* realizovanou od 90. let *Sekcí pro mládež ČBK*. Pro oponenta zůstává otázkou, zda rozbor textů (primárních pramenů i sekundárních studií či vyjádření) samotných, nebyl ovlivněn všeobecnou atmosférou (vědomím) zjištěnou v sociologických sondách nebo i vlastní nereflektovanou přímou zkušeností, které byly následně interpolovány do této části disertační práce. Disertace klade jednotlivé fáze vedle sebe, aniž by se pokoušela přesněji definovat tendence, postupný vývoj či rozvoj, dokumentovaný hermeneutickým výkladem změny (popřípadě změn) v pojetí koncepcí a jejich programové naplňování na základě komparace jednotlivých textů a především jejich odezev na ně. Oponent postrádá postižení dynamiky vývoje celého procesu. Má za to, že tato část je bez podrobnějšího vyhodnocení jednotlivých kritických náhledů (odborné diskuze i církevního veřejného mínění), dále bez jednoznačného vyhodnocení, v čem spočívalo „jádro“ sporů, a konečně bez zaujetí závěrečného stanoviska, teologické pozice autorky. Protože se již jedná o *dějinnou událost* pastorační mládeže, měla by práce zvolit odlišný metodický postup, překračující čisté popisné nebo interpretační přístupy. Otevírá se zde pole *dějinného soudu*, který je základem hodnocení teologického, totiž jak přistoupit k výkladu *dějin pastorační mládeže u nás* s jeho teologickým zhodnocením. Platí, že výklad dějinné podoby pastorační mládeže vyžaduje vždy nové, přesně metodicky zakotvené úsilí objektivního odstupu od každého participujícího vědomí, řekněme jasně, od autorčina obrazu pastorační mládeže. Její sympatická angažovanost přerůstá v některých částech v dojmy na úkor přesné analýzy příčin a následků. Nejedná se o nic jiného než o překonání subjektivního dojmu porozumění jednotlivých aktérů a teologickou námahou dospět k intersubjektivnímu poznání podstaty a vnitřní struktury zkoumaného předmětu, v našem případě *pastorační mládeže*. Je třeba objasnit mimo jiné dobové kulturní podmíněnosti a nepřebírat lehkovážně příliš zobecňující soudy. Proto nutno důraz položit na preciznost vyhodnocení všech výpovědí v jejich časovém rozpoložení. Nejedná se o nic jiného než o trpělivou a vědeckou analýzou podpořenou rekonstrukcí dobově podmíněné pastorační reality, která obsahuje nejen teologii z naší strany, ale také teologii z Boží strany. (srv. B. Lonergan, *Method in Theology*, New York 1973, s. 197–234) Některé podoby argumentace jsou spíše hodnotícími soudy než logicky vystavěným výkladem vnitřních procesů a forem pastoračního rozhodování. (s. 129) Nepostihuje genezi, jednotlivé, přesně rozlišitelné fáze, vyhodnocení sporů a jejich řešení. Práce předkládá plošný stav toho, jak se pastorační mládež jeví. Důvodem je i to, že autorka programově odmítla (s. 10) studovat vazbu mezi teologicky analyzovaným vztahem „světa“, „církev“, „události spásy“ (tajemství spásy), kulturou mládeže a pastorační mládeží.

Čtvrtá kapitola (*Hodnocení reality DCŽM z hlediska pastorální teologie mládeže*, s. 131–169) shrnuje ověření hypotézy rozporu (konkrétně *pochybnosti*, s. 132): za co se DCŽM pokládají a čím jsou jako sociologicky (empiricky) testovaný fenomén. Empirický výzkum je přesně popsán z hlediska metody i výsledků. Výzkum i jeho vyhodnocení dobře odráží důležitost pastoračního rozlišování, které je v plném slova smyslu možné ve svobodě, umožňující proměnu *názoru* (mínění) v *poznání v Duchu*. Tato cesta je zde naznačena, ale bude podmíněna propracováním teoretické syntézy pastorace mladých: a) jako součást reflexe seberealizace církve, b) jako plod samovolné a zároveň nutné uskutečnění podstaty církve (Duch v lidském); c) jako dynamiku vztahu minulého a budoucího, totiž jako hledání vztahu *teologického vzhledu* a praxe ve třech rovinách: hodnocení minulého (kritická funkce pastorální teologie), analýza současného (analytický funkce pastorální teologie) a formulace nároku žádoucí budoucí praxe (prorocká funkce pastorální teologie). Z tohoto hlediska přináší práce cenné poznatky, které potřebují, nutno dodat, dozrání.

Pátá kapitola (*Návrh oživení pastorace mládeže v českých diecézích*, s. 170–178) pojmenovala souhrnně rozpory mezi deklarací a realitou pastorace mládeže z hlediska strukturálního. Kritizovatelná deklarativnost dosavadního nahrazuje novou deklarativností. Podává cenné dílčí inspirace, neformuluje však pastorační imperativy opřené o relevantní způsob argumentace, ať už založené na dedukci nebo indukci.

Metoda a styl práce

Práce používá kombinaci různých metodologických přístupů: dotazníkové šetření a kvalitativní výzkum (rozhovor a na něj navazující dotazník). Autorka nejdříve identifikuje obecně tradované informace, které vychází ze sebepojetí DCŽM, které podrobuje komparaci s vyhodnocením svého empirického výzkumu. Tento přístup je pro autorku klíčový. Dále užitá pastoračně-teologická analýza se opírá o selektivní výběr textů, které přibližuje. Její vyhodnocování je poznamenáno jistou tendenčností, osobními preferencemi, takže se jí nedaří přesněji určit a následně zvažovat silné a slabé stránky koncepcí a realizací pastoračních programů DCŽM. Zpracování je myšlenkově i stylisticky kompaktní. Ve stylu práce se projevuje její vyhraněnost, která ji paradoxně zabraňuje formulovat své závěry přesvědčivěji vůči nezaujatému čtenáři, který není součástí „polemiky“.

Kritické zhodnocení

Zvolená forma argumentace předkládá „zřejmost“ subjektivního poznání ze strany autorky, aniž by měla v sobě obsaženu metodologicky zakotvenou nutnou, reflexně promyšlenou diferenciaci mezi přítomným, minulým a budoucím. Její značně kategorické uvažování neobsahuje možnost pochybnosti, a proto neuvažuje v rovině pro hermeneutický přístup podstatný: totiž jak má posoudit správnost svého výkladu (sic!). Mám za to, že její návrh transformace projektu DCŽM s jejím poněkud direktivním přístupem se příliš svým přístupem neliší do procesů, které popisuje uvnitř DCŽM. Řečeno lapidárně: je to snaha vytlouct klín klínem. Hlubší porozumění jádra pastoračního problému – jí věcně správně nastíněnou – je však na samém počátku cesty umožňující „obnovu struktur, kterou vyžaduje na konverzi založenou pastoraci“. (*Evangelii gaudium*, 27) Je spíše užitečným příspěvkem k polemice, než příspěvkem k pastorálně-teologickému vyjasnění toho, v čem je problém, kdo ho má řešit, jak má být konzultován a kdo a jak má být informován o všem, co se stane procesem k obnově a změně církevních struktur. Zde by oponent doporučoval zásadnější promyšlení a zapracování strategického přístupu k obnově církve současného pontifikátu papeže Františka. Ovšemže nestačí *verbální změna*, ale základní intuice, postupně propracovávaná: vztah mezi dosavadními pastoračními strukturami církve a jejich obnovou v jednotlivostech (zde *pastorace mládeže*) je obnovou celku. Práce spíše zůstává, podobně jako fenomén DCŽM, v mentalitě teologického uvažování předchozích pontifikátů. Argumentuje ve stejné rovině uvažování, s níž programově polemizuje. Bylo by omylem tvrdit, že navrhované modely transformace (5.2,

s. 172–178) mohou přinést žádoucí změnu, nebude-li spojena s celkem. Dynamika pastorační změn je totiž vždy organická. Dílčí změny jsou zakotveny mnohem hlouběji v univerzálních principech dnes živě prožívaných v teologické reflexi současné pastorační situace a pomohly by autorce vyjít ze slepé uličky dílčího přístupu (konkrétně pohled na DCŽM a její transformaci) promyšleným a kriticky si osvojením širšího horizontu obnovných proudů současného teologického uvažování i učení magisteria. Bez promýšlení a teologického zpracování toho, co pro tuto konkrétní situaci znamenají např. čtyři základní principy dobra v jeho sociálním rozměru EG 222–237, což pastore v podstatě jako činnost Božího lidu také, zůstane řešení pastorační otázky jen na půl cesty. Žádoucí obrat pastoračních struktur se neuskuteční modely, nýbrž změnou mentality přetavených do procesů umožňující vytváření nových modelů na základě pastoračního rozlišování.

Závěr

Předložená práce prokazuje schopnost samostatné vědecké práce v pastorální teologii. V práci autorka analyzuje předchozí obecné i jednotlivé přístupy k pastorační mládeži, podrobuje kritickému rozboru jeden z nich (DCŽM) a formuluje modelový návrh jejich transformace. Práce splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce v oboru teologie a doporučuji ji k obhajobě.

Olomouc, 28. 8. 2022

Pavel Ambros